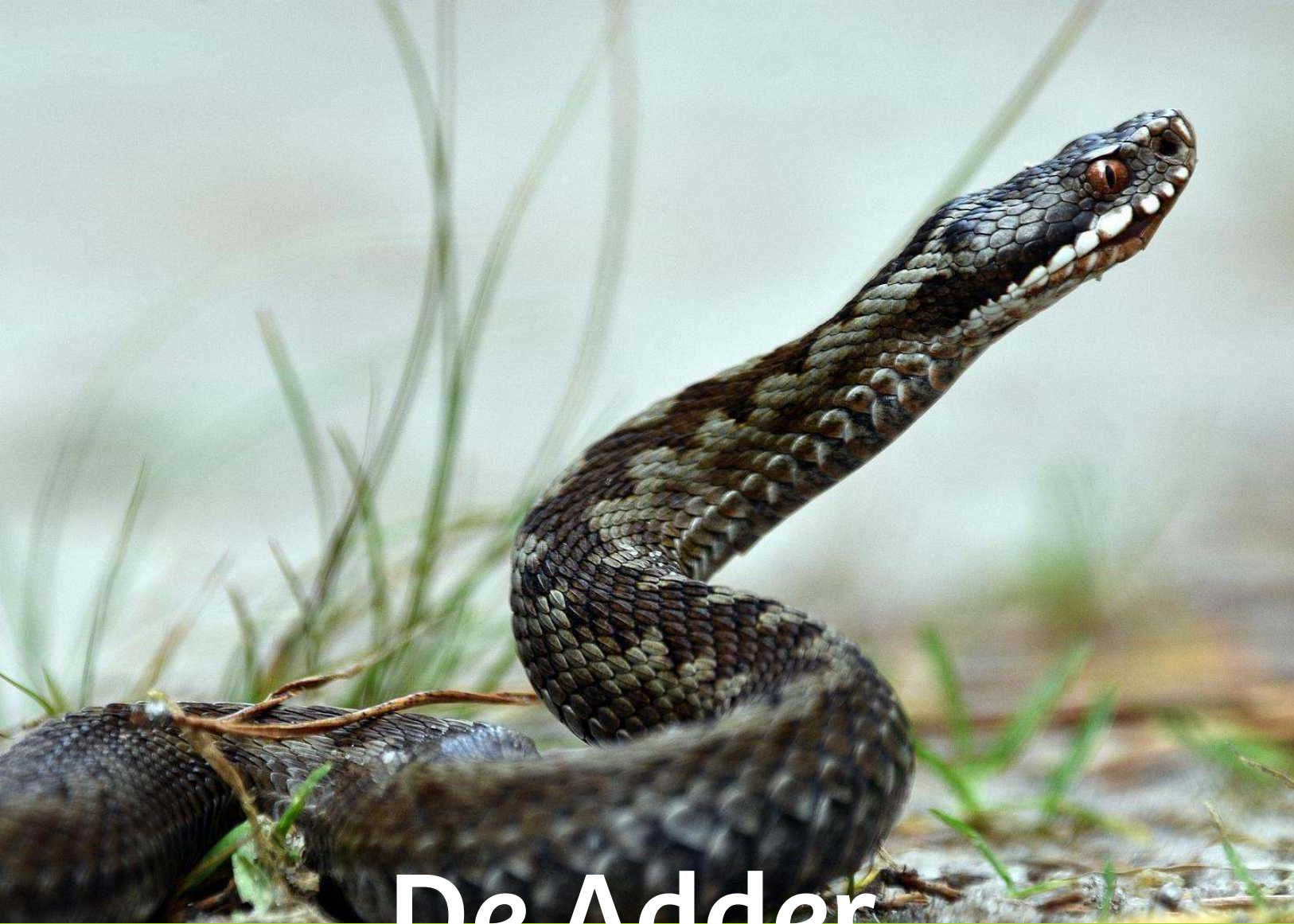

De Adder

Winter 2021-22, jaargang 29, nr 2 Thema: archeologie

Ervaringen van een amateur zoeker

Puzzel over prehistorie

De Doeze, aardkundig monument Holtingerveld

Creatieve groeten uit de natuur

Gedicht Wilma Talen

De Hoekenbrink

Vorbij de oude eiken
Prachtig bloeiende heidestruiken
Afgewisseld met open zandige plekken
Waar de zandhuisjes van de graafwespen en zandbijen prijken

Grenzend aan het heideveld ligt een hoge zandbult
Zoekend vinden insecten, maar ook mensen, daar hun weg
Het loopt zwaar, de weg naar omhoog, langzamer in het mulle zand
Voor geofenden een geliefde bezigheid en voor sommigen juist niet geduld

Eenmaal bovenaan een prachtig mooi uitzicht
Kijk achterom en bewonder de hoogteverschillen
Door het spel van de wind, ontstaan in het oude land
Enige indrukken tijdens een IVN wandeling vastgelegd in dit gedicht

Aquarel, Wil van Werven

Heb je tips of tops voor De Adder?

De redactie hoort graag je mening! Mail ons via redactie@ivn-westerveld.nl

De Adder

IVN Westerveld - winter

't Olde Landschap

Het is donker als ik naar buiten stap. Snel mijn handschoenen aan en een zaklampje mee. De ijskristallen van het berijpte gras schitteren mij tegemoet. Ik hoor het geknerp van bevroren sprietten onder mijn laarzen als ik naar het kippenhok loop. Elke ochtend geniet ik van dit loopje en prijs ik me gelukkig dat ik hier mag wonen. 't Olde Landschap zoals Drenthe ook wel wordt genoemd. De ondergrond opgebouwd uit keileem van gletsjers en ijzige zandwoestijnen. Moerassen en bossen die decennia het landschap bepaalden. De grafheuvels en hunebedden die getuigen van voorhistorische bewoning. Je vindt dat tegenwoordig nog goed terug in Westerveld. Net als de meer recentere ontwikkelingen van landbouw op essen en latere ontwikkelingen in de beekdalen. Het is uniek en iets om trots op te zijn, iets om te koesteren en te beschermen. Provincie Drenthe heeft dit jaar een landschapsbiografie geschreven die dit beschrijft: <https://www.provincie.drenthe.nl/regionaallandschap/landschapsbiografie/landschapsbiografie/>.

Deze Adder staat in het teken van archeologie van Westerveld. Je leest interviews, landschapsbeschrijvingen, ervaringen van amateurarcheologen en over vondsten van leden zelf. Bijzondere vermelding verdient de puzzel van redactielid Wilma en Albert Talen (voor de digitale opmaak), speciaal gemaakt voor deze archeologische uitgave. We zijn als redactie trots op deze verzameling verhalen en wensen iedereen veel lees- en puzzelplezier.

Namens de redactie van De Adder, Sanne van Gernerden

Inhoud

- 4 Bestuurstafel, Interview Anne-marie Blom
- 6 Ontstaan landschap Darp, Namen uit het verleden
- 8 De Vledder Aa archeologie
- 9 Oude routes en raatakkers
- 10 De Doeze - aardkundig monumenten, Held in het veld
- 12 Bijltje, Oermuseum
- 14 Ervaringen van een amateurzoeker
- 15 Gidsen voor gidsen
- 16 Vloeiweides Vledder Aa
- 17 Column Paul Gols
- 18 Puzzel met de prehistorie
- 19 Archeologie rond Lhee

Colofon

Foto's: voorkant De Adder: Pixabay, voorkant en blz 3 hunebed: Albert Henckel

Redactie: Adri van der Weyde, Janke Santing, Nelleke Jintes, Wilma Talen en Sanne van Gernerden
Redactieadres: redactie@ivn-westerveld.nl

Secretariaat IVN Westerveld:
Roel Pepping, tel 05930-523535, info@ivn-westerveld.nl,
www.ivn-westerveld.nl

IVN jeugdbegeleiderscursus oktober/november 2021, foto: Nelleke Jintes

Annemarie Blom, archeologie Lhee-Dwingeloo.

AUTEUR: JANKE SANTING

Van de bestuurstafel

We hebben gelukkig deze herfst weer veel kunnen organiseren. Daar was ook veel animo voor!! Nu maar even kijken of de corona cijfers ons niet weer in de wielen gaan rijden. Zojuist de persconferentie bekeken. Dat wordt helaas voorlopig weer afschalen. Als jullie dit lezen weten we ook of de midwinterwandeling door is gegaan en hoe het met onze Nieuwjaarsbijeenkomst gaat. We zijn vol goede moed aan het organiseren gegaan. Voor februari staat er nog een publieksexcursie over bomen in de winter op stapel. De gidsen voor gidsen excursies zijn weer opgepakt waarbij we het elkaar leren intensiever aan het beoefenen zijn tot veler genoegen. De excursie in mei naar Texel staat op het programma en we kunnen nog meer ideeën gebruiken voor het vieren van ons 30 jarig jubileum. Voor een echte jaarvergadering dit voorjaar zijn we ook al bezig. Namens het bestuur wens ik ieder een mooie winter en een goed 2022!

Guido Nijland, voorzitter

Zo kan het gaan als je met pensioen bent en interesse hebt in de bewoningsgeschiedenis van je leefomgeving. Annemarie startte als vrijwilliger bij het Oermuseum (voorheen archeologisch centrum) en maakte vanaf de start deel uit van de werkgroep archeologie Lhee-Dwingeloo. De focus ligt op een reconstructie van de bewoningsgeschiedenis van Lhee in de 7e – 8e eeuw. In dit fascinerende zoekproces dienen zich steeds nieuwe dingen aan. Je kunt je er helemaal in verliezen.

Hoe is de werkgroep begonnen?

Annemarie was altijd al geïnteresseerd in cultureel erfgoed en bewoningsgeschiedenis van Lhee, waar ze sinds 1985 woont. Na haar pensionering kreeg ze tijd om hier actief iets mee te doen. Het archeologisch centrum in Diever (nu Oer museum) waar ze zich als vrijwilliger aanmeldde speelde hierin een belangrijke rol. Ze ging op hun advies lezen in de Nieuwe Drentse Volksalmanak (NDV) en bezocht het Drents museum die handgeschreven registers had met vondsten in Lhee o.a van de grootvader van de burens in 1938. Verslagen van Tjalling Waterbolk en Reinder Reinders over de bewoningsgeschiedenis van Pesse en de dissertatie van Theo Spek over het Drentse esdorpenlandschap en zijn latere studie over de Drentse Aa werden uitgeplozen. Het werd nog concreter toen het Oermuseum medewerking vroeg aan Annemarie voor een expositie over parels in Westerveld, evenals voor een fietsexcursie langs de belangrijkste punten uit de bewoningsgeschiedenis van Lhee. Uit deze activiteiten vormde zich een werkgroepje die de basis was van de werkgroep archeologie Lhee-Dwingeloo. Het vonkje om de bewoningsgeschiedenis van Lhee verder uit te zoeken was ontvlamd.

Wie maken deel uit van de werkgroep?

Op dit moment heeft de werkgroep 7 leden; drie leden uit Lhee en vier uit Dwingeloo. Er is voorkeur voor oorspronkelijke bewoners. Regelmatig worden deskundigen geraadpleegd voor expertise op het terrein van archeologie, bodemonderzoek, kaarten en kadastergegevens, ecologie, GIS etc. Ook is er contact met de archeoloog van de gemeente over toestemming voor bodemonderzoek als amateurwerkgroep.

Waar zijn jullie naar op zoek? Hoe pakken jullie het aan? Aanleiding voor archeologisch onderzoek is er meestal als

IVN jeugdbegeleiderscursus oktober/november 2021, foto: Nelleke Jintes

bij het bouwen van een nieuwe woonwijk of aanleg van een nieuwe weg vondsten (scherven of tekens van bewoning) worden gedaan. In Lhee zijn geen grootschalige bedreigingen van het bodemarchief geweest, waardoor de werkgroep niet terug kon vallen op opgravingsverslagen van erven. Er was dus geen sterke datering van Lhee op de huidige plek. Terwijl bekend is dat de vroegste dorpen in Drenthe gesticht zijn tussen 400 en 900 n. Chr. Na bestudering van veel pagina's literatuur en oude kaarten deed zich het perspectief van bodemonderzoek voor. Hierdoor zou de werkgroep kennis kunnen opdoen over bewoningssporen als; oude akkerlagen, stuifzand, leem, veen en de dikte van dekzandpakketten: dit zegt veel over vroeger gebruik van de grond. De bodem is tenslotte een schatkamer en bibliotheek van het verleden. Want wat er wel bekend is dat in Lhee heel lang geakkerd is op de essen. Maar waar begin je dan als werkgroep? Na overleg met Theo Spek richt de werkgroep zich op reconstructie van de bewoningsgeschiedenis van Lhee in de 7e – 8e eeuw.

Wat hebben jullie al ontdekt?

De eerste onderzoeksdag van het bodemonderzoek leverde gelijk een verrassing op: dwars door de Lheeder essen loopt een met dikke pakketten dekzand gevulde geul. In de literatuur vond Annemarie dat dit de plekken zijn geweest waar de eerste boeren hun akkers aanlegden. Dit kwam overeen met de eerste opgraving van Waterbolk, in diezelfde dekzandgevlude geul, en met zijn vondsten in 1955: vlakgraven met twee trechterbekers. Ook vonden ze die dag bij de Oosteres een oude cultuurlaag onder het stuifzand westelijk van deze es. Sindsdien is de werkgroep min of meer systematisch het gebied van de essen, het beekdal en het dorp Lhee aan het onderzoeken met medewerking van alle bewoners en grondeigenaren. De werkgroep hield zich verder o.a bezig met; de overstuiving van Lhee, de bodemopbouw van de drie essen, een verdwenen pad en vonden bij toeval een meiler, een houtskooloventje en een opgegraven boomstamput.

Wat levert het jou op? En voor de bewoners van Lhee, IVN leden en andere geïnteresseerden?

Het leuke is volgens Annemarie dat het dus inderdaad lukt om met bodemonderzoek bewoningssporen te vinden. Kijk naar de vondst van de meiler. Toen de werkgroep boringen zette op de hoge rug die ligt op de grens tussen het terrein van Zonnetij en dat van de 'Spieker van Lhee' (een keien fundering uit de 11e – 12e eeuw) troffen ze op één plek merkwaardige sporen aan. Het leek nog het meest op brokjes potlood glans. Na raadpleging van deskundigen bleek dat ze gestuit waren op houtskool afkomstig uit een meiler of een houtskool oventje. Een meiler is een compacte stapel hout, rond of langwerpig van vorm. Een afdekking met plaggen en luchtgaten moest ervoor zorgen dat het verkolingsproces gecontroleerd en onder zuurstofarme omstandigheden verliep. Het hout werd in ongeveer een maand, nauwkeurig bewaakt, 'gestoofd' tot houtskool. C14-datering van een eerdere houtskoolvondst vlakbij de hunne (onderzoek gedaan met subsidie) geeft aan dat het hier gaat over de periode tussen 582 en 662 n. Chr, oftewel de Merovingische tijd (6e tot 7e eeuw), in die periode was er een golf van bosontginningen en houtskoolproductie, dat is terug te vinden in de literatuur. Met

een beetje fantasie kun je hier de voorloper van de hoogovens in zien. Qua milieu eisen zal er ook niet zo nauw gekeken zijn. Het moet gestonken hebben om verder maar niet over de verstikkende rook(lucht) te spreken. Vervolgonderzoek leverde de vondst van een houtskooloventje op. De houtskool werd in het oventje gebruikt om smeedijzer te maken door de fijngemaakte ijzererts (afkomstig van gewonnen ijzeroer in het beekdal) met houtskool te gloeien. De smeedijzerproductie maakte het smeden van moderne werktuigen zoals de keerploeg mogelijk. En er zal ook wapentuig gemaakt zijn voor conflicten en oorlogen.

De boomstamput

Grote stukken eikenhout kwamen boven bij de bouw van een kelder voor een nieuwe woning in Zuid-Lhee. De eigenaren waren zo verstandig het netjes aan de kant te leggen en te bewaren. Hoewel het een paar jaar geduurd heeft is de boomstamput met C14-datering geplaatst in de periode van 670 tot 774 n. Chr. Dat wijst erop dat er al in de 7e of 8e eeuw sprake was van bewoning op dit erf in het huidige Lhee: direct na de periode van bewoning rond Zonnetij. Klein detail, de bron van de put bleek overigens nog actief want het heeft jaren geduurd voor men de kelder waterdicht kreeg.

Om anderen deelgenoot te maken van hun vondsten en werkzaamheden bereidt de werkgroep een eerste expositie voor. Tot slot doet Annemarie een oproep aan de bewoners van Lhee dat mochten ze iets interessants in hun tuin of erf vinden laat het dan weten aan de werkgroep. En ben je geïnteresseerd in geschiedenis van je eigen omgeving dan is TOPO tijdreis en de AHN (Algemene Hoogtekaart Nederland) interessant.

Tenslotte een tip van Annemarie voor IVN'ers: kijk vooral eens op de leuke website www.topotijdreis.nl Hierop kan je heel eenvoudig iedere plek in Nederland nu en de afgelopen 200 jaar bekijken. De kaarten tussen 1900 en 1950 zijn zeer gedetailleerd en geven behalve het reliëf in het landschap ook het bodemgebruik (es/akker, weide, heide, beekdal) aan. Omdat begin 20ste eeuw dit bodemgebruik nog moest passen bij de bodem is dit bij alle natuuractiviteiten een prachtig hulpmiddel.

Bronnen

Periodiek De Spieker van de Drents Prehistorische Vereniging, jaargang 42, juni 2021, pag.15 en verder; Zoektocht naar het vroegmiddeleeuwse Lhee, publicatie van o.a Annemarie over de meiler, houtskooloventje en boomstamput

Persoonlijk stuk van Annemarie Blom over de totstandkoming van de werkgroep archeologie Lhee- Dwingeloo Interview met Annemarie Blom op 28 oktober 2021

Bodemonderzoek, augustus 2021. We vinden "poesjeszand" (premorenaal zand uit het Elsterien) onderin (links op de foto).

Ontstaan van het landschap rondom Darp

AUTEUR: NELLEKE JINTES

Het dorp Darp ligt dicht bij Havelte en is gevormd door ijs en oorlog. Eerst vertel ik kort iets over wat er in de oorlog is gebeurd, en daarna over de invloed van ijsstijden.

In de tweede wereldoorlog moest het oorspronkelijke Darp, dat oostelijker gesitueerd was dan het huidige Darp, in opdracht van de Duitsers wijken voor een vliegveld. Na de oorlog werd er een nieuw dorp gebouwd voor de 'oude' inwoners. In overleg met de bewoners kwam er geen kerk in het dorp, maar men wilde graag een gemeenschapsgebouw en een friteskraam. Die zijn er gekomen en zo is de situatie nog steeds.

Bisschopsberg

Aan de zuidwestkant tegen Darp aan ligt de Bisschopsberg. Een hoogte van nu ruim 16 meter, die is gevormd in de op één na laatste ijsstijd, het Saalien (Saale-ijstijd), van 230.000 tot 126.000 jaar geleden. Dit was de heftigste ijsstijd, waarbij zich op het Scandinavische gebergte een kilometers dik ijspakket vormde, dat als landgletsjer onder andere onze kant op zakte. Zand en stenen zijn mee geschoven uit het hoge noorden, en daaruit zijn stuwwallen aan de zijkanten en voorkant van de ijsstongen ontstaan. Tussen de stuwwallen is een laag stroomdal ontstaan van de Vledder Aa, Wapserveense Aa en Steenwijker Aa. We noemen dit een glaciaal bekken. Aan het eind wordt dit dal begrensd door een haaks walletje, een morene. Deze morene is deels doorgebroken toen smeltwater uit het ijs een weg zocht naar een lager gedeelte en wat ervan over is, heet nu Steenwijkerkamp.

De doorbraak bij Steenwijk; uit het boek 'Hoogte op kleur' van Noorderbreedte, afgeleid van het Actueel Hoogtebestand Nederland, zie ook www.ahn.nl

Rijke geschiedenis

De stuwwallen waren een aantrekkelijk gebied voor jagers op groot wild: de hoogten boden en bieden nog steeds een goed uitzicht. Zodra het warmer werd, ongeveer 50.000 jaar geleden, kwamen de Neanderthalers daar wonen. De Bisschopsberg was door zijn hoogte de toegangspoort tot

noordelijker streken. In de IJzertijd en nog lang daarna vestigden zich in de buurt invloedrijke mensen die heersten over de omgeving. Er zijn twee 'vorstengraven' gevonden. Op de zuidwesthelling en de top van de Bisschopsberg liggen celtic fields, raatakkers van 20 of 40 x 40 meter, en als je daar nu staat heb je een mooi uitzicht op het gehucht Busselte.

Grondsoorten

In de omgeving van Darp liepen voor de Saale-ijstijd uitlopers van grote rivieren van zuidoost naar noordwest. Er lag een brede rivierdelta met een vlechtwerk van water en aangeslibde rivierklei. Met het landijs kwam vanuit het noordoosten keileem dat door de druk van het ijs fijnge-malen stenen bevat. De verschillende sedimenten mengden en vormden wisselende samenstellingen van de grond: kalkrijk, kalkarm en keileem wisselen elkaar nu nog steeds af, evenals natte en drogere gedeelten. Dit levert al met al een rijke diversiteit aan begroeiing op.

Zelf zien

Het is dan ook de moeite waard er eens te gaan kijken: er ligt ten zuiden van Darp en de Bisschopsberg een mooi gebied waar drinkwater wordt gewonnen. In het heidegebied is de begroeiing de moeite waard om te bekijken, juist door de wisselende samenstelling van de bodem.

Wadi's

Ten slotte nog even over Darp zelf: wegens overstrooming van het riool bij veel regenwater zijn aan de zuidkant van het dorp wadi's aangelegd, waar overtollig water tijdelijk wordt opgevangen.

Namen uit het verleden

AUTEUR: JAN NIJMAN

Namen van waterlopen, dorpen of buurtschappen in onze omgeving zijn soms al heel oud. Veel namen stammen uit de tijd van Karel de Grote – rond 800 – toen de esdorpen in onze omgeving een vaste plek kregen. Maar de namen zijn misschien al wel veel ouder. Al in de IJzertijd werd in onze omgeving een variant van het west Germaans gesproken. En die namen vertellen veel over de geschiedenis van het landschap. Bijvoorbeeld of het er nat was, of er een oud opgaand bos groeide of juist een elzenbroekbos. Of dat een plaats aan het water gelegen was, of juist als een open plek in het bos. Of dat het om een veenontginning ging.

Holt en wold

In het Drents is 'holt' een oud bos. Denk aan het Norgerholt. Je vindt dat in plaatsnamen terug: Uffelte, Busselte, Wittelte, Havelte, Hesselte... Die uitgang 'elte' is een verbastering van holte. Uffelte zou een verbastering kunnen zijn van Upholte, een hoger gelegen bos. Een wold is een elzenbroekbos. Veel plaatsnamen met wold kom je daarom tegen in de wat lager gelegen delen van Drenthe: Noordwolde, Ruinerwold, Haakswold, Roderwold... Van veel dorpen in voormalige veengebieden spreekt de

naamgeving voor zich. Wapserveen Nijeveen, Kolderveen Wanneperveen zijn in de loop van de middeleeuwen ontstaan als ontginningen. Via de Veendijk ontstond vanuit Havelte een veenontginning die zich uitstrekt tot onder Giethoorn. Wapserveen ontstond door activiteiten vanuit de boeren uit Wapse. En vanuit Vledder ontstond zo Nijensleek (de ‘nije slieken’). Vledderveen kent een wat andere geschiedenis. Dat dorp is in de loop van de 19e eeuw pas ontstaan toen oud-kolonisten van de Maatschappij van Weldadigheid zich gingen vestigen in het voormalige Vledderveen dat in de 18e eeuw was afgegraven. Een loo was een open begraasde plek in een wat open bos. Plaatsen als Dwingeloo (bedwongen of omheind loo), Leggeloo, (laag gelegen loo) Kraloo (kraai loo), Grolloo (groen loo) of Zweeloo (hoger gelegen (zwil) loo) zullen van oudsher in een wat bosachtige omgeving hebben gelegen. Soms werd die naam wat verbasterd. Zo zijn er elders in het land plaatsnamen die eindigen op -el (Gorssel, Veghel). En Rolde zou een verbastering kunnen zijn van Rodeloo. Er zijn in Drenthe veel plaatsen die op het zand liggen. Een haar was een wat hoger gelegen zandgrond. Je vindt dat terug in plaatsnamen als Ekehaar, Ellertshaar, Slagharen of Haren. Veel vaker werd dat onderdeel ‘haar’ verbasterd tot ‘er’ zoals je dat terugvindt in plaatsnamen als Wijster, Diever, Spier. Ook een geest (of gaast) is een zandgrond. Die naam vind je weer terug in namen als Gees, Geesteren, Gasteren, Luttelgeest, Gaasterland.

Veentje, foto: Jan Nijman

Water

Namen van waterlopen zijn vaak al heel oud. Veel beken heten hier een Aa: Vledder Aa, Wapserveense Aa, Ruiner Aa. Volgens mijn etymologisch woordenboek was ‘aha’ de Oudsaksische naam voor water en ‘ahwa’ Gotisch. Je ziet de verwantschap met het Latijnse ‘aqua’. In het Fries werd het vaak ‘ee’ (Dokkumer Ee) of in het Westfries ‘ie’. Dat vind je weer terug in namen als Krommenie of zelf het IJ. Plaatsen die aan het water lagen hebben vaak het onderdeel ‘apa’ of ‘epe’ in zich. In de loop van de eeuwen is dit onderdeel in de naam soms verbasterd tot simpelweg een p: Wezep, Wesepe, Weesp, Wapse, Brunnepe, Gennep, Hesepe, Wilp, Velp, Elp ... Sommige kleine waterlopen hebben de naam ‘lake’, zoals de Vorrelveense lake of de Woldlake. Een lake, (laak, leek) is een waterloop met traag stromend water. Het water ‘lekt’ het ge-

bied uit. Ook de naam van de Lek, vroeger een zijtak van de oude Rijn had die betekenis. Omdat we hier veel veentjes en beekjes hebben, zijn er veel toponiemen die iets met water hebben. De ‘Doeze’ – een grote stuifkom in het Holtingerveld – moet vroeger een natte plek zijn geweest. Doeze is een moerassige plek, net als het ‘Doosje’, een buurtschap aan de weg van Meppel naar Zwartsluis. Ook een ‘goor’ of ‘vledder’ of ‘fleur’ is een natte plek.

Hunebed D53 Havelte, foto: Albert Henckel

Woonplekken

In Drenthe kom je veel plaatsnamen tegen die eindigen op -inge. Eursinge, Mantinge, Balinge, Holtinge. Die uitgang ‘ing’ – in het Twents en Achterhoeks ‘ink’ – was een aanduiding voor een woonplek. Soms was het in combinatie met de naam van iemand; Balinge: de woonplek van Bale, Mantinge, de woonplek van Mante... Eursinge of Overcinge is een verbastering van ‘over-es-ing’. Die uitgang -ing of -ink wordt ook veel gebruikt voor huisnamen, de namen van oude boerderijen. Omdat mensen vroeger de huisnaam vaak gebruikten als familienaam, kom je die uitgangen ook veel tegen in de familienamen in het oosten van het land. De uitgang ‘heim’ ‘heem’ of ‘hem’ heeft een zelfde betekenis. Je komt dat tegen in namen als Arnhem, Windesheim, Winsum of, dichterbij huis, Doldersum. In de literatuur wordt genoemd dat het hierbij vaak ging om ontginningen in de vroege middeleeuwen, voor het jaar 1000. Het is interessant om van je omgeving uit toe zoeken waar namen vandaan komen. Je kunt zo te weten komen of een gebied vroeger nat of juist droog was, of over het soort bos dat er groeide. Ik maak bij mijn zoektochten vaak gebruik van een etymologisch woordenboek, een boek met de herkomst van plaatsnamen of gewoon het internet.

Grafheuvel Boerdennen, foto Jan: Nijman

De Vledder Aa

AUTEUR: NELLEKE JINTES

Amateurarcheoloog Ronald Popken heeft een artikel over de Vledder Aa gepubliceerd in de Nieuwe Drentse Volksalmanak 2018. Dit artikel mocht ik gebruiken voor het schrijven van dit stuk voor de Adder. Wie meer wil weten kan het artikel in de genoemde Volksalmanak lezen.

Plaats van het archeologisch onderzoek

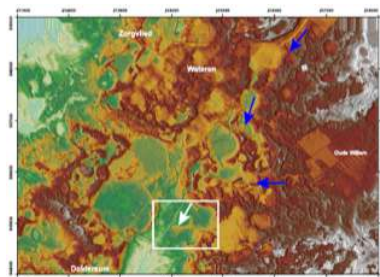
Midden in het National Park Drents-Friese Wold ligt het brongebied van de Vledder Aa, ten zuidwesten van Appelscha. De 40 kilometer lange Vledder Aa loopt langs Wateren, Doldersum, Vledder richting Steenwijk. Delen van de heide in en om het brongebied werden in de 20ste eeuw ontgonnen en deels bebost. En de Vledder Aa werd gekanaliseerd. Na de aanwijzing tot Nationaal Park in het jaar 2000 hebben Provincie Drenthe, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Waterschap Drents-Overijsselse Delta een beheer- en inrichtingsplan opgesteld, met als doel behoud en herstel van natuur en waterhuishouding. Op bijgaande hoogtekartaart is de loop van de Vledder Aa te zien. Daarnaast de uitstroom van de Tilgrup op de Vledder Aa. In het kader een dekzandrug die van belang is voor de vondsten hier. (Bewerking Provincie Drenthe)

Bewoning

De afwisseling van droge dekzandgronden en de natte laagten maakte dit gebied gedurende duizenden jaren een aantrekkelijk gebied om te wonen en te jagen. Het artikel van Ronald Popken betreft het stuk tussen Wateren en Doldersum, waar hij zelf vele archeologische vondsten heeft verzameld. Bij de herstelwerkzaamheden van de beek vond Ronald granieten maalstenen, waaronder een prachtige zadelkweern, maalsteen (zie foto), die aanleiding was nader onderzoek te laten doen door het archeologisch bureau RAAP. De professionals van dit bureau en een aantal amateurarcheologen, waaronder Ronald, hebben veel gevonden in en bij de Aa en op de dekzandrug op de oostelijke oever.

Vondsten

In het gebied zijn drie grafheuvels en karrensporenbunds gevonden en nederzetting-terreinen uit verschillende prehistorische tijden. Aan de oppervlakte zijn deze terreinen niet te zien, maar ze werden zichtbaar in plagstroken in de heide en op akkers. De vondsten stammen uit het Laat Paleolithicum tot en met de IJzertijd. Behalve maalstenen werden ook vuurstenen en potscherven uit vele perioden gevonden. Af te lezen uit de bewerkingen erop, waren daarbij scherven uit de Trechterbekercultuur, uit de Enkelgraf- of Klokbeekercultuur, uit de IJzertijd en uit de late Middeleeuwen. Vuurstenen werktuigen in de vorm van een trapezium geven aan dat mogelijk jager-verzamelaars 6000 jaar voor Christus in het gebied woonden. Daarnaast zijn er ook botresten gevonden van gedomesticeerde runderen, paarden en varkens. Om de plaats van deze vondsten te behouden is het nieuw gegraven beekloopje daar niet op de historische plaats aangelegd, maar in een gedempt stuk van de gekanaliseerde beek. De karrensporen wijzen op een route vanuit Diver/Wapse naar

Hoogtekartaart brongebied Vledder Aa

Doldersum en van daar naar het noorden en westen. Er moet toen een voorde (doorwaadbare plaats) in de beek zijn geweest, waar de gevonden grote maalstenen een onderdeel van kunnen hebben uitgemaakt. Duizenden jaren bewoning van het gebied door de mens is dus aantoonbaar.

Landschapsontwikkelingen

Voor de twintigste eeuw was dit gebied nog redelijk gaaf, ook al was het geenszins te vergelijken met het landschap duizenden jaren daarvoor. In het beekdal tussen Wateren en Doldersum zijn ronde en ovale laagten die kunnen zijn ontstaan door uitblazing van het zand, door achtergebleven ijsblokken of door het afsmelten van vorstheuvelds of tewel pingo's. In dat laatste geval spreken we van pingoruines. De komvormige laagten waren al vanaf de Middeleeuwen ontgonnen tot hooilanden, en om de opbrengst te vergroten werden deze ingericht met een bevoeiingssysteem van houtwallen, greppeltjes, stuwtjes en molentjes. Sinds die tijd heeft de mens een relatief kronkelig beekje gegraven door het slenkensysteem van het beekdal. Rond 1900 werd heide ontgonnen en werden productiebossen aangelegd. De heidegebieden van het Wapserveld en het Doldersummerveld zijn gespaard gebleven. In 1958 werd de Vledder Aa dieper gemaakt en daarbij verbreed tot wel 10 meter.

Leesbaar landschap

De afgelopen honderden jaren heeft de mens steeds sterker zijn stempel gedrukt op het beekdal en de omgeving daarvan. Door de herstelwerkzaamheden van 2002 tot 2014, namelijk hermeandering van de Vledder Aa en de Tilgrup en realisatie van heide- en slenkvegetaties op de voormalige landbouwgronden, is het vroegere landschap nu weer enigszins terug.

Vondst maalstenen Vledder Aa, foto: Ronald Popken

Oude routes en raatakkers tussen Dwingeloo en Ansen

AUTEUR: WILMA TALEN

Ten oosten van de doorgaande weg voor gemotoriseerd verkeer van Dwingeloo naar Ansen ligt een gebied van grote historische waarde. Links en rechts van het Anserpad ligt een natuurgebied, waar je je nog even terug kunt wanen in lang vervlogen tijden, nu hoofdzakelijk bos met hier en daar open terrein. Maar waar het in dit artikel voornamelijk over gaat zijn de oude routes en de enige jaren geleden archeologische vondsten in het gebied en het besef dat er raatakkers in de buurt waren.

Karrensporen

Het was altijd al genieten op de fiets van Ansen naar Dwingeloo, maar gelukkig weet ik inmiddels wat meer en dat maakt het stukken interessanter wanneer ik het gebied weer doorkruis. Mijn interesse was met name gewekt door de Kadastrale Atlas van Drenthe 1832, deel IX Dwingeloo, toen ik op een kaart zag waar de hoofdroutes langs gingen van Dwingeloo naar Ansen, toen de weg voor het gemotoriseerde verkeer er nog lang niet was. De hoofdroute was het Anser Pad (nu door bos), met de mooie naam 'post weg van Dwingelo op Ansen' (Dwingeloo met één o op de kaart). Ook liep er een dergelijke route van Westeinde naar Ansen met de naam 'weg van Westeinde op Ansen'. Ook kom je de naam 'weg van Ruine op Dwingelo' (Ruinen zonder n) en de 'oude Ruiner dijk' tegen op een kaart. Op <https://topotijdreis.nl>, keuze Ruinen Dwingeloo 1820, kun je goed zien waar onverharde wegen en eventuele karrensporen langsliepen in het landschap. Karrensporen zijn vaak goed te zien op oude luchtfoto's. Vaak meerderen naast elkaar. Als een karrenspoor slecht

Beukenlaan, foto: Wilma Talen

Van Anserpad naar Westeinde, foto: Wilma Talen

begaanbaar werd, dan kwam er een nieuwe naast.

Lanen

Ook al zullen er door latere veranderingen bepaalde gedeelten wel iets anders lopen dan voorheen, de enorm grote, statige beuken geven veel sfeer aan het geheel. Als je vanaf het Anserpad afslaat richting Westeinde, dan is het aan te raden om het zuidelijke deel te verkennen, voor Westeinde. Sla dan linksaf Bork Krentenbossen in. Daar vind je prachtige beukenlanen op het voormalige landgoed/gebied Oldengaerde wat veel groter was dan hoe we het nu kennen. Vast niet bij iedereen bekend, want het is vanaf het fietspad niet zichtbaar. We mogen aannemen dat dergelijke paden, lanen en wegen al langere tijd bestonden, ver voordat de kadastrale kaarten van 1832 gemaakt werden.

Grafheuvels Koelevaartsveen (Dwingelderveld), foto: Albert Henckel

Grafheuvels en raatakkers

Ten oosten van het Anserpad zijn kenmerkende grafheuvels aanwezig. In 2014 zijn archeologische vondsten gedaan, waaronder een potscherf en karrensporen. Het vermoeden bestond dat er raatakkers (Celtic Fields) in de buurt moeten zijn geweest, omdat raatakkers in de regel voorkwamen bij grafheuvelgroepen. Een en ander is ook bevestigd met vooronderzoek voor de herinrichting van bepaalde delen van het NP Dwingelderveld. Van bovenaf werd er met een bepaalde techniek door middel van hoogresolute hoogtebeelden bodemstudie verricht, wat een beeld geeft van bodemlagen en structuren. Hier is veel uit af te leiden van hoe het vroeger moet zijn geweest. Raatakkers zijn akkertjes uit de prehistorie, omgeven door wallen, in een raatvormig vierkant patroon. We hebben het in dit gebied waarschijnlijk over de prehistorie vanaf midden-Bronstijd 1100 v. Chr. tot in de IJzertijd. Een en ander betekent echter niet dat de prehistorische akkers meteen met het blote oog zichtbaar zijn. Wel wordt het belang ingezien van goed conserveren. Zie ook www.raatakker.nl

De Doeze op het Holtingerveld, foto: Wim van der Wijk

De Doeze, aardkundig monument Holtingerveld

AUTEUR: WIM VAN DER WIJK

Ten noorden van de Havelterberg, tegenover het Hune-huis langs de gemarkeerde ijstijdenroute, ligt *De Doeze*, een aardkundig monument uit de laatste ijstijd. Het is een vrijwel ronde laagte, een komvormige depressie, gevormd door de wind en afgedekt met veen en stuifzand.

Als in 2013 het aardkundig monument aan de voet van de Havelterberg wordt onthuld, wordt ook de gemarkeerde paal geplaatst als 'leesteken' in het landschap.

Al in de midden-steentijd, zo'n 10.000 jaar geleden, hebben op de rand jager-verzamelaars hier hun tijdelijke kampementen gehad. In begin jaren zeventig onderzoeken de studenten van de universiteit van Michigan de stuifrand en vinden talrijke vuursteenateliers.

Tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw halen boeren uit de omgeving er nog veen uit.

Grafheuvel Havelterberg, foto: Albert Henckel

Mariken Hornman, held in het veld

AUTEUR: NELLEKE JINTES

IVN Westerveld heeft veel leden die ieder op hun eigen manier van de natuur houden en deze liefde voor de natuur graag delen met anderen. De 'Held in het veld' is deze keer Mariken Hornman. Ze is op Curaçao geboren en na als kind in Brabant gewoond te hebben woont ze nu in Zorgvlied. We ontmoeten elkaar in de tuin en gaan dan aan de tafel in de keuken zitten om te praten.

Wat betekent de natuur voor jou?

Natuur is iets wat Mariken van jongs af aan bewust heeft beleefd, doordat ze als kind iedere zondag met haar ouders ging wandelen in de natuur en ze daarbij aandacht hadden voor vogels en planten. In de vakanties gingen ze als gezin kamperen op 'paspoortterreinen'; dit zijn eenvoudige campings in de natuur. Ze kwamen daarbij ook een keer op een camping van Staatsbosbeheer in het Drents Friese Wold. Mariken is zo iemand die 's morgens vroeg wakker wordt en dan naar buiten gaat. Dat deed ze als kind ook al. Op die camping liep ze al vroeg een eindje in haar eentje en ging toen op een stapel hout zitten, stil zitten en rondkijken. Ze voelde zich toen heel erg deel van een groter geheel en genoot. Dat heeft ze gehouden, dat gevoel en in de natuur voelt ze nog steeds verwondering en rust en krijgt inspiratie. Die stapel hout is trouwens een goede keus geweest: na een tijdje komen er kleine hermelijntjes tussen het hout uit, die samen gaan spelen en zich niets van haar aantrekken. En dat gebeurt daarna iedere dag als ze daar vroeg gaat zitten. Dit heeft een onuitwisbare indruk op haar gemaakt. Als ze later gaat studeren kiest ze dan ook voor biologie, en specialiseert zich tot medisch biologie. Die studie is interessant, maar omdat ze als bioloog niet aan fysiek onderzoek van mensen mag doen, gaat ze daarnaast ook medicijnen studeren. Uiteindelijk wordt ze arts en na 10 jaar als huisarts gewerkt te hebben ook psychotherapeut. In 2010 verhuist ze met haar gezin naar Zorgvlied. Een keuze voor wonen in de natuur, maar ook in een dorp, zodat alle gezinsleden zich erin kunnen vinden.

Hoe ben je bij het IVN betrokken geraakt? En wat heb je zoal gedaan?

Mariken heeft 10 jaar geleden de gidsencursus gevolgd en dat was aanleiding om lid te worden van het IVN. Ze ziet het als een soort cirkel: eerst 4 jaar biologie bestuderen, daarbij de medicijnenstudie, dan werken, en op den duur weer meer de focus op de natuur. Ze was jarenlang gids voor Staatsbosbeheer en ze inventariseert tweewekelijks zeldzame planten in het Drents Friese Wold. Dit laatste is erg interessant omdat het aangeeft in hoeverre het beheer effectief is. Verder was ze actief met kinderen van de basisschool. Daarnaast is ze tot enkele jaren geleden gedu-

Vervolg Held in het veld

rende zes jaar actief geweest in het bestuur van de IVN afdeling Westerveld en is voorzitter geweest ten tijde van het jubileum. Een drukke tijd vanwege de organisatie van het symposium “Zet de berm in bloei voor de bij” en de vele activiteiten in de gemeente. Naast bestuursleden en vele vrijwilligers hielp een stagiaire van Van Hall Larenstein bij de voorbereiding van het boekje met dezelfde naam, dat verder mede door Mariken is uitgewerkt. Het is een praktische handleiding voor organisatie en uitvoering van bijvriendelijk bermbeheer.

Mariken Hornman

Wat doe je nu aan activiteiten?

Mariken vertelt dat ze al meer dan 4 jaar begeleider is van de Junior Rangers van het Drents Friese Wold. Ze vindt dit een erg interessante groep pubers, heel divers, die al doende elkaars kwaliteiten leren kennen. Deze groep werkt mee aan de Natuurwerkdag in dit gebied, die Mariken mede organiseert. Deze Natuurwerkdag vindt afwisselend in het Drentse en Friese deel van het gebied plaats. Tot dit jaar werkten hier ook altijd vele scoutinggroepen aan mee, en was het een happening voor wel 170 mensen. Maar dit jaar is de groep van vrijwilligers beperkt tot vriendengroepen en gezinnen. Voor de IVN afdeling neemt Mariken al 9 jaar deel aan de werkgroep ‘korte cursussen’, mede omdat ze dit als mogelijkheid ziet om aandacht te geven aan wat ze zelf graag wil weten. En daarmee zijn nog niet alle activiteiten benoemd, want ze maakt ook deel uit van de groep die de Midwinterwandeling voorbereidt. Dat vindt ze echt ook heel leuk om te doen.

Welke plant en welk dier spreekt je erg aan of heeft een belangrijke betekenis voor je?

De Grijze Zandbij is het dier dat Mariken intrigeert. Zo prachtig zijn ze met hun grijze stola. En ze zijn vroeg in april al te zien, vaak bij een zandheuveltje op het zuidoosten, waar ze hun nestjes graven. Als plant is de Smalle Weegbree favoriet. Die bruine aar met de witte helmknoppen zijn mooi en het is een cultuurplant die al heel lang mensen volgt. Een tredplant, een sterke plant die niet kapot gaat als mensen er overheen lopen.

Het thema van dit blad is archeologie. Is er iets wat je speciaal interesseert in deze gemeente?

Mariken noemt de oude vloeiveides uit de Middeleeuwen,

zoals landschapsecoloog Gert Jan Baaijens en anderen in het boek ‘Stromend landschap’ hebben beschreven. Bij Wateren zijn hier voorbeelden van. Zie ook het artikel van Hans Salverda in dit blad. De brede interesse van Mariken voor de natuur strekt zich dus ook uit tot ver in het verleden en vele herinneringen hieraan zijn in het landschap in Westerveld te vinden.

Grijze zandbij, de favoriet van Mariken Hornman

Vraag van Philip Unger: 'Wat is dit?'

Of er sprake is van een archeologische vondst betwijfel ik, maar het was voor mij wel een vondst. In het begin van 2017 ging ik in het Drents-Friese Wold steeds meer van de gebaande paden af en volgde de “dierenpaadjes”, want dat was spannender. Al struinend stuitte ik op iets dat leek op een “oventje” op een heuveltje. Er zat een gat aan de voorkant, van cement (?) met kleine keitjes als versiering gemaakt en door mos begroeid; op de voorkant stond iets onleesbaars met cijfers en tekens. Bij de TIP bekeken ze mijn foto's, maar ze konden niet vaststellen wat het moest voorstellen of waarvoor het diende of gediend had. De vindplaats? Die kon ik niet aanduiden en later evenmin nog opsporen. Ruim een jaar later stuitte ik er bij toeval weer op. Maar opheldering van het raadsel heb ik niet, dus: wie kent dit voorwerp, weet waarvoor het dient en of het van enige archeologische of wellicht geschiedkundige waarde is?

Redactie: informatie over dit voorwerp ontvangen we graag via redactie@ivn-westerveld.nl

Foto, Philip Unger

'Hé, dat lijkt wel een bijltje'

Struinend over een oude maisakker bij Wapse zag ik 25 jaar geleden iets bruins liggen in de vorm van een bijl. Ik raapte het op in de veronderstelling dat het om een verroest ijzeren bijltje ging. Het was immers roestkleurig. Maar het voelde aan als een stenen bijltje. En plotseling realiseerde ik me dat ik een voorwerp in handen had dat misschien wel 5000 jaar oud was. Thuis dook ik in de boeken. Het bijltje leek inderdaad precies op de vuurstenen bijltjes van de Trechterbekercultuur uit de nieuwe steentijd.

Een dag later liet ik het bijltje aan Jan Wartena zien. 'Wat een mooi bijltje,' zei hij. Ook hij dacht dat het een bijltje van de hunebedbouwers was. '– Maar,' zo merkte hij op 'het is wel kinderarbeid geweest'. Het polijsten van zo'n bijltje was tijdrovend werk waarvoor kinderen vaak werden ingeschakeld.

We dachten er goed aan te doen het bijltje naar het Drents Museum te brengen. Jaap Bijker, de archivaris, bevestigde ook dat het om een gaaf bijltje van de trechterbekercultuur ging. De bruine kleur ontstond door de eeuwenlange inwerking van humuszuren, zo legde hij uit. En hij vertelde dat het bijltje ooit langer is geweest. Vermoedelijk is het een keer afgebroken, waarna een nieuw snijvlak werd geslepen. Als we het bijltje in het museum zouden achterlaten, zouden ze het in depot bewaren. We besloten het daarom zelf te bewaren.

Het oermuseum in Diever had wel belangstelling voor het bijltje. Het heeft er een aantal jaren gelegen. Later kreeg het bijltje een plek in een vitrinekast in het Hunehuis op de Havelterberg. En sinds vorig jaar ligt het bijltje in een uitsparing in de vloer bij de Tip in Havelte.

Jan Nijman

Vuurstenen bijltje gevonden door Jan Nijman

OERmuseum in Westerveld

AUTEUR: ADRI VAN DER WEYDE

De gemeente Westerveld kent een enorme archeologische rijkdom. Hoewel we als IVN-ers wellicht meer gericht zijn op de plantjes en de diertjes is het toch ook goed en belangrijk oog te hebben voor de archeologische waarden van ons gebied. Het is tijdens het wandelen door onze gemeente, en zeker als het dan gaat om de prachtige Natura 2000 gebieden, dat je eigenlijk automatisch probeert dat landschap te "lezen". Een landschap heeft immers een vaak zichtbare en "leesbare" geschiedenis.

Uniek en beschermwaardig

Heel veel in ons Westerveldse landschap aangetroffen vondsten geven blijk van wat zich hier in de loop van vele duizenden jaren heeft afgespeeld. In het oog springend zijn natuurlijk de hunebedden in Havelte en Diever maar ongetwijfeld zullen ook de vele grafheuvels in het Holtin-gerveld en het Dwingelderveld of het Celtic field bij de Boerdennen bekend zijn. Misschien geldt dat ook wel voor het urnenveld van Vledder in het noorden van Vledder liggende heideveld Koelingsveld. Dit is een van de grootste urnenvelden van Noordwest Europa met grafheuvels uit de late bronstijd en de ijzertijd. Ze vertellen ons over de geschiedenis van ons unieke, beschermwaardige want behalve natuurrijk ook archeologisch en cultuur-historisch zeer interessante gebied dat de gemeente Westerveld is.

Holtingerveld

En misschien mag ik wel zeggen dat daarin het Holtin-gerveld een van de mooiste archeologische schatkamers is van onze gemeente. En in ons ledenbestand hebben we als het om het Holtingerveld gaat een wel zeer deskundige in de persoon van Wim van der Wijk. Niet voor niets ontving hij dit jaar de Bronzen Mammoet, dat is de prijs voor de beste amateurarcheoloog in de regio Zuidwest Drenthe. Vanuit het OERmuseum in Diever verzorgt hij als gids ook rondleidingen in dat bijzondere gebied. Het Holtingerveld is een indrukwekkend gebied niet alleen vanwege de natuurwaarden maar ook voor de aardkundige en cultuur-historische en archeologische waarden. Een gebied overigens dat al bezocht werd door Neanderthalers die er kwamen om te jagen en er hun sporen bijvoorbeeld in de vorm van vuursteenwerktuigen achterlieten. Een gebied ook waar ooit bosolifanten leefden en ook mammoeten. Van de laatsten werden in 1988 in het dal van de Wapserveense Aa in de buurt van Nijensleek de resten van maar liefst vijf exemplaren gevonden. Een unieke vondst want nog nooit zijn zoveel exemplaren bij elkaar aangetroffen. Overigens waren er in het dal van de Wapserveense Aa in die tijd enkele grote meren en ongetwijfeld was dat dan ook een geliefde plek voor het wild om er te komen drinken en hebben zich ook de mammoeten daar opgehouden.

OERMuseum Diever

De mammoet is ook het zichtbare symbool van het zeer bezoekwaardige OERMuseum in Diever. Tijdens bijzondere momenten, zoals tijdens de OERmarkt in Diever werd deze mammoet dan ook buiten gezet als aandachtstrekker. Het OERMuseum is gevestigd in het voormalige Schulthuis aan de Brink 7 in Diever. Alleen al dat Schulthuis dat gebouwd is in 1604 en in eigendom is van het Drents Landschap, is een bezienswaardigheid zowel van buiten als van binnen. En dan mag je je ook nog, na het betalen van een bescheiden entree, vergapen aan een unieke collectie archeologische vondsten uit ons gebied. Het huidige OERMuseum opende, als Archeologisch Centrum West Drenthe, op 26 juni 2006 zijn deuren. In 2015 veranderde het van naam en werd OERMuseum West Drenthe. Het museum dat voor mij een echte schatkamer is gebleken bestaat dus dit jaar 15 jaar. Wie er nog niet geweest is heeft naar mijn mening echt iets belangrijks en interessants gemist. Want wie wil er nou niet oog in oog staan met een imposante mammoet om maar iets te noemen of welk kind wil zich nou niet verkleden als een echte rendierjager zoals die in ons gebied rondslipen op zoek naar jachtbuit? In het museum maak je als het ware een rondwandeling door de tijd. Natuurlijk begin je dan in de ijstijd zoals die zich in ons deel van Nederland heeft afgespeeld. Daarbij kun je vondsten van resten van dieren zien die hier leefden waaronder de mammoet. Je kunt de eerder genoemde, in het dal van de Wapserveense Aa, gevonden mammoetbotten zien liggen. Ook zijn er resten te zien van wat Neanderthalers, die in onze omgeving hebben geleefd, hebben achtergelaten. De rendierjagers volgden de Neanderthalers op en ook daarvan laat het OERMuseum wel wat moois zien. Zo is er een nagemaakte rendierjagerstent waarin ze overnachtten en ook kun je zien wat voor kleren ze droegen. Als je jong genoeg bent mag je die kleren ook aandoen en wat is er dan mooier dan een foto als rendierjagertje mee te nemen als herinnering.

Hunebedden

Hunebedden zijn prachtige en aandachttrekkende elementen in ons landschap. Als je naar de hunebedden bij Havelte, in het Holtingerveld, gaat waar jaarlijks tienduizenden op af komen, dan spelen er vaak kinderen op een van de twee hunebedden. Overigens is de grootste van de twee, die we kennen als nummer D53 het op een na grootste hunebed in onze provincie. Hoe zo'n hunebed precies is gebouwd en door wie en wat de functie daarvan precies is geweest dat is iets dat tijdens het spelen zeer waarschijnlijk niet in de gedachten van kinderen of opletende (groot-) ouders zal zijn.

Wat kun je doen?

Maar in het OERMuseum wordt heel duidelijk uitgelegd en met behulp van diorama's zichtbaar gemaakt hoe het bouwen van een hunebed werd gedaan en waarom hunebedden werden gebouwd. Interessant is dat ook kinderen hier zelf aan de slag kunnen. Bij de reis door de tijd in dit museum ontbreekt natuurlijk ook de bronstijd niet. In die tijd werd namelijk de waarde van metaal ontdekt door de ontdekking dat metaal bewerkbaar is en je er dus dingen van kunt maken. In het OERMuseum eindigt de reis door de tijd in het jaar nul, het begin van onze gewone jaartelling. De zolder van het OERMuseum is, behalve expositieruimte zeker ook een leer- en ervaringsruimte. Vanwege de spelelementen voor kinderen is het een geweldige ervaring en voor jong en ook voor minder jong zeker leerzaam. Het museum verlaat je, zoals bijna gebruikelijk, via de winkel. Het is een leuke winkel met een prachtige collectie boeken ook voor kinderen. Maar ook kun je er stenen en fossielen kopen. Opvallend is de vriendelijkheid en de gastvrijheid van de vrijwilligers die museum en winkel bemensen. Redenen genoeg dus om er nog eens terug te komen. Door het OERMuseum worden allerlei activiteiten georganiseerd waaronder door een gids begeleide wandelingen in Diever en in het Holtingerveld/Havelterberg en een archeologische fietstocht door Dwingeloo en Lhee. Het OERMuseum is vanaf 15 april 2022, behalve op maandag, weer dagelijks geopend.

Hunebed bij Havelte, foto: Albert Henckel

Klein Wateren, ervaringen van een amateur zoeker

AUTEUR: PAUL GOLS

Wanneer je aan bewoners in de omgeving van Wateren en Zorgvlied de vraag stelt waar het oude Wateren oorspronkelijk lag, krijg je heel verschillende antwoorden. Al helemaal als het gaat om de ligging van de twee gehuchten Groot en Klein Wateren. In het landschap is het niet terug te zien. Alleen door oude kaarten en teksten te combineren en door toevalstreffers bij veldonderzoek kwam ik geleidelijk achter de locaties.

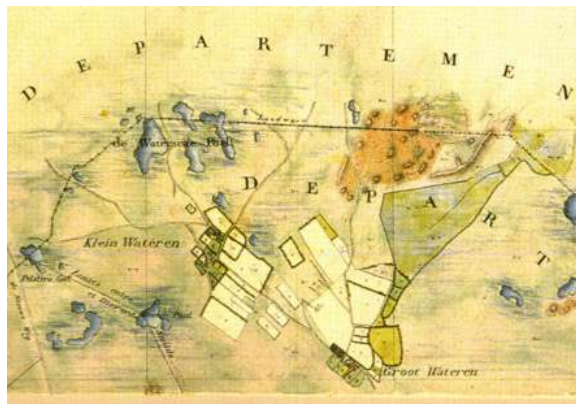
Voor de betrouwbare en nauwkeurige kaarten van tegenwoordig had met vroeger eenvoudig de technische middelen niet. Ook standaarden zoals dat de bovenkant van een kaart altijd naar het noorden wijst, waren nog niet vastgelegd. De onderstaande kaart is er een voorbeeld van. 'Broek' in het midden van de kaart, is het 'Friese Broek', het oude hooiland ten oosten van de uitkijktoren op het Aeckingerzand. Daaronder het 'Waterse Broek' langs de Vledder Aa. De kaart zou een kwartslag gedraaid moeten worden om Groot en Klein Wateren op hun juiste plek te krijgen. Een kaart als deze is interessant door onder andere meer veldnamen en wegen, maar een precieze ligging kan je er niet uit afleiden. Ik vroeg me af of in de structuur van wegen en landerijen tegenwoordig nog sporen te herkennen zouden zijn. De onderstaande kaart gaf meer aanwijzingen.

Afb. Detail van een kaart uit 1731 gemaakt naar aanleiding van een grensgeschiedenis tussen Drenthe en Friesland door Folkerts.

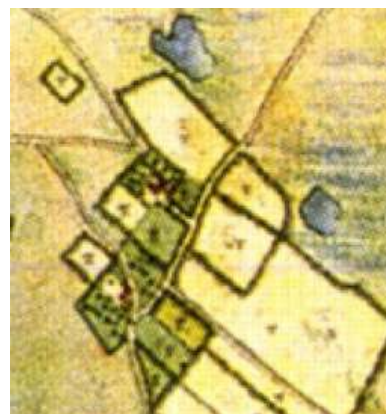
In de tijd van Napoleon begonnen kaarten nauwkeuriger te worden. Napoleon wilde weten wat hij met een rondtrekkend leger tegen zou komen. Een landschap zoals bij Wateren was vol verrassingen aan plassen, natte heide velden en stuifzanden. Ze staan daarom ook goed weergegeven op de onderstaande kaart. In het midden ligt Klein Wateren. Interessant aan deze kaart is dat de weg door Klein Wateren dezelfde bochten heeft als de huidige

Lange Drift. Hier zou een aanknopingspunt kunnen zijn. De huidige wegen en boerderijen lagen op andere plaatsen. Ik moest voor Klein Wateren echter zoeken aan de westkant van de Lange Drift. Dat Klein Wateren uit twee boerderijen had bestaan was al gebleken uit de verkoopaktes van land en goed aan de Maatschappij van Weldadigheid rond 1820. De Maatschappij kocht geheel Wateren op omdat hier eeuwenlang bewerkte en bemeste velden

Detail zgn. Franse kaarten 1811-1813 met Groot en Klein Wateren en in het wit de akkers en vooral boven Groot Wateren de oude es. Hier troffen we na jaar 2021 een dik pakket van bewerkte aarde van circa 90 cm aan.

waren, waarop kolonisten meteen aan de slag konden. In het archief van de Maatschappij van Weldadigheid trof ik een tekst aan dat de twee boerderijen van Klein Wateren al snel na de bouw van het Landbouwkundig Instituut (meer westelijk) waren afgebroken. Ze zouden bouwvallig zijn geweest, het hout kon men elders gebruiken en de landerijen waren voor de Maatschappij waardevoller. (Kolonisten werden alleen op de vier boerderijen van Groot

Detail van Klein Wateren van bovenstaande kaart. De weg, die van linksonder naar rechtsboven loopt, is de huidige Lange Drift. Links daarvan staan twee rode vlakken, de twee boerderijen van Klein Wateren.

Wateren geplaatst.)

En na al deze opgedane kennis heb je mazzel nodig en hulp van bewoners. Rondzwervend op de akkers waar de boerderijen van Klein Wateren gelegen zouden moeten hebben, liep een gepensioneerde boerin op me af. Ze wees en zei 'daar vonden we altijd stenen en plavuizen bij het ploegen'. Er was net geploegd, reden dat ik in het veld zocht. Mooi te zien was dat op de plek van de boerderij ook wit zand mee naar boven was gekomen. Het ging hier om de locatie van de noordelijk gelegen boerderij.

Aardewerk en plavuizen van een boerderij van Klein Wateren, deels groen geglaazuurd.

Later schreef ik hierover een artikeltje. Dat was gelezen door iemand, die vlakbij Klein Wateren woonde. Op een dag belde hij bij mij aan. Op het veld voor zijn huis was weer geploegd. Hij was gaan kijken en had naast bakstenen van alles gevonden. Met toestemming van de grondeigenaar ging ik met de schep aan de gang. Op de zandlaag onder de bouwvoor vond ik een rij bakstenen, die bij het fundament moeten hebben gehoord. Direct bouwen op het zand is hier nog steeds gebruikelijk. Ook delen van plavuizen en serviesgoed kwamen boven. Je fantasie gaat direct aan het werk hoe hier eeuwen lang mensen hebben gewoond en gewerkt. De locaties van de twee boerderijen van Klein Wateren, die bijna 200 jaar geleden waren afgebroken, waren gevonden.

Gidsen voor gidsen

AUTEUR: ADRI VAN DER WEYDE

Op zaterdagmorgen 25 september kwamen een tiental mensen bij elkaar op het Landgoed de Eese in Eesveen voor de eerste excursie in het kader van: “Gidsen voor gidsen” van dit seizoen 2021-2022. Een bijzondere excursie op een bijzondere plek. Bijzonder omdat het de eerste dag was dat de anderhalve meter afstand niet meer hoefde te worden nageleefd. Bijzonder ook omdat we te gast waren op een prachtig bijna 900 hectare groot landgoed dat een enorme afwisseling kent in terreingesteldheid. Bijzonder omdat we een mooie en diverse groep vrouwen en mannen hadden die de liefde voor de natuur met elkaar delen en samenkwamen om te leren, te genieten en om kennis en ervaringen te delen.

Van elkaar leren

Onze gastvrouw en “reisleidster” tijdens deze excursie was Lydia Haafkens. Zij begon de excursie met een korte geschiedenis van het landgoed dat eigendom is van de familie Van Karnebeek. Maar ze legde ook uit dat we met elkaar deze excursie gingen maken. Gidsen voor gidsen is immers vooral ook leren van en met elkaar. Er is niet een hoofdgids die alles weet en alles te vertellen heeft, maar er is een groep deelnemers die met elkaar heel veel weten en ook bereid zijn dat aan elkaar te vertellen. Dat maakt deze excursies ook zo bijzonder en leerzaam voor iedereen. Deze manier van met elkaar op excursie gaan helpt

om je gidsvaardigheden te vergroten maar daarnaast zeker ook de kennis die je hebt. Door het delen van de kennis motiveer en inspireer je de andere deelnemers ook was mijn ervaring.

Vogels, vleermuizen en vallende eikels

Het is een bijzonder gebied dat landgoed: “De Eese”. Met interessante vogels die we hoorden en zagen. Ik noem slechts de zwarte, de groene en de grote bonte specht en de overvliegende wulpen. Maar ook hoorden we de boomkruiper en de boomklever. Ook zagen we een, mogelijk suïcidale, duif hoog in een boomtop die in afwachting was van de buizerd die zeker komen zou. Die buizerd hebben we in ieder geval ook meerdere malen gehoord. Er waren helaas nog niet zoveel paddenstoelen te zien, met uitzondering van de aardappelbovist, maar dat komt ongetwijfeld een volgende keer. We zagen bomen met spechtengaten maar zagen ook dat die ook gebruikt worden door vleermuizen. We werden gewezen op de donkere streep die dan ook op de boom te zien is en onder andere veroorzaakt wordt door de urine van de vleermuizen. We hoorden en zagen hoe je kunt laten zien dat dood hout leeft en hoezeer aanschouwelijk onderwijs helpt. We spraken over de bijzondere communicatie van bomen met elkaar zoals eigenlijk op de een of andere manier het hele bos met elkaar in verbinding staat. Er was een discussie over de waarde van Amerikaanse eiken in relatie tot de inlandse zomereik. Zouden we die Amerikanen wel moeten willen in ons land of behoort dat ook tot de exoten die wel liever kwijt dan rijk zouden moeten zijn? En waarin verschilt nou een Amerikaanse eik van een inlandse eik? Welke verschillen zie je bijvoorbeeld aan de stam, de bladeren, de eikels? En zo was er veel meer te zien, te horen en te leren. En als we het niet zo goed wisten was daar altijd nog de onvolprezen uitleg van de zeer deskundige voorzitter van het IVN Westerveld Guido Nijland die ook als deelnemer van de partij was.

Waardevolle bijeenkomsten

In het stuk dat we met elkaar liepen viel de enorme hoeveelheid adelaarsvarens op. We leerden hoe je een adelaarsvaren herkennen kunt. Bijzondere wetenswaardigheid voor mij was dat als je de tak doorsnijdt je in de tak een dubbele Duitse adelaar kunt herkennen. Overigens is de adelaarsvaren giftig voor dieren. Maar we leerden veel meer. Onder anderen over de hazelaar en over het geheugen van de gaai bijvoorbeeld in relatie tot de verspreiding van eikels. Onderweg werd er even gepauzeerd om een kopje koffie of iets anders te drinken en of wat te eten. De tijd vloog, zoals zo vaak bij excursies. Maar we spraken af dat we zeker met elkaar nog eens een deel van dit interessante gebied gaan bezoeken. In oktober en november is Gidsen voor gidsen weer bij elkaar geweest. De laatste keer naar het Holtingerveld, georganiseerd door Michel van Delft en ondergetekende. Ook daar was genoeg te zien en te beleven en hebben we veel van elkaar geleerd. Degeven die niet met de excursies mee konden gaan hebben zeker wat gemist. Maar gelukkig komen er in 2022 een aantal herkansingen. Voor mij is Gidsen voor gidsen in ieder geval buitengewoon waardevol gebleken.

Op de achterpagina zie je een foto van deze activiteit

Vloeiweides langs de Vledder Aa

AUTEUR: HANS SALWERDA

Op oude topografische kaarten (topotijdreis.nl) van de laatste 200 jaar vallen bij de oorsprong van het huidige dorp Wateren vooral een aantal vloeiweides op. Opvallend zijn de twee vormen waarvan eentje cirkelvormig en de ander eivormig is. Cirkelvormig is de Ronde Weide die klein is en nu begroeid met berken en de Grote Vloeiweide die eivormig is en al eeuwen oud en nu als schraal grasland in gebruik is. De Ronde Weide is volgens mij maar maximaal anderhalve eeuw oud.

Een hoofdstuk in mijn nieuwe boek "GROOT Wateren een OASE van WELDAAD" is aan dit oude systeem van bemesten/bevloeien gewijd.

Wat zijn vloeiweides en hoe werkt het ?

De Grote Vloeiweide wordt al in 1647 genoemd bij de heffing van belasting door het rijk om vermoedelijk de hoge kosten van de tachtigjarige oorlog te elimineren. Voor de veehouderij door de eeuwen heen was een voldoende wintervoorraad hooi onontbeerlijk om de winter door te komen omdat op de uitgestrekte heidevelden geen sprietje gras groeide. In de zomer scharrelden de schapen en een enkele koe daar hun kostje op maar als in de winter het vee niet bijgevoerd kon worden was de voor de mest broodnodige veestapel niet in staat om te overwinteren! Door het grasland te bevoeien met water uit de beek die naast het perceel ligt kon je meerdere snedes gras maaien in het zomerseizoen. Omdat er nog geen kunstmest bestond tot aan het begin van de 20e eeuw en de kleine hoeveelheid dierlijke organische mest op het bouwland werd toegediend en dus niet op het grasland kon worden gebruikt was bevoeien met water uit de beek een mogelijkheid om een lichte bemesting uit het over het grasland stromende water te bewerkstelligen. In dit beekwater zat een zeer kleine hoeveelheid voedingsstoffen voor de plant. Positieve bijkomstigheden van bevoeien waren ook dat de ongewenste lagen produktieve plantensoorten verdwenen en dat het water als een "warme deken" werkte. De vloeiweide werd ook niet als weiland voor de dieren gebruikt omdat die voor vertrapping van de zode zorgden.

Beter iets dan niets!

Een beetje kalk en andere mineralen uit het beekwater hadden een gunstige invloed op de grasopbrengst en de mogelijkheid om een paar keer per jaar het grasland te bevoeien en daardoor ook een paar keer te maaien was belangrijk. In Zuid Nederland werd het bevoeien 'weteren' genoemd. Zou de plaatsnaam 'Wateren' daarvan afgeleid zijn? Door een inlaat (stuw) kon het beekwater langzaam "rollend" over het gras gelaten worden en via een uitlaat weer teruggevoerd in de beek. Daardoor kon

De Grote Vloeiweide bij Wateren, foto: Hans Salwerda

de grasopbrengst makkelijk verdubbelen op zo'n vloeiweide. Stilstand water was funest want dat veroorzaakte rot in het gras. Een ingenieus aan- en afvoersysteem middels greppels en een licht aflopend maaiveld waren nodig. Na de toename van het gebruik van kunstmest zijn deze vloeiweides en de techniek van bevoeien niet meer in gebruik gebleven.

Zichtbaar in het landschap

Bij Wateren liggen nog twee zichtbare vloeiweides waarvan de Grote Vloeiweide gekoppeld was/is aan de Vledder Aa en de Ronde Weide aan de Tillegroep. Deze manier van bevoeien/bemesten is vooral toegepast naast de beken in Oost- en Zuid Nederland. In Wateren is de Grote Vloeiweide door een ruilverkaveling in de vijftiger jaren van de vorige eeuw ontmanteld maar bij de natuurherinrichting aan het eind van de 20e eeuw door Natuurmonumenten op een amateuristische wijze weer hersteld. De aan de west zijde gelegen dijk is veel te hoog en te breed. Ook is het maaiveld in de vloeiweide op een primitieve manier afgegraven. De inlaat- en uitlaatpunten zijn moeilijk terug te vinden in het veld. Een stuw/uitlaat is nog wel aanwezig van de Grote Vloeiweide. Bij de veel kleinere en jongere Ronde Vloeiweide is met enige fantasie de uitlaat nog te herkennen. Bij de inlaat en de uitlaat werden deurtjes gebruikt die door een van de informanten nog genoemd is in 2021 als "deurtjes die in de zomer op de regenput lagen". Hij wist zich nog te herinneren dat als ie op bezoek was bij zijn oma, dat ze nog aanwezig waren. Een derde vloeiweide kan het stuk zijn waar de Tillegroep in de Vledder Aa stroomt. Dit perceel heeft nu nog de veldnaam Zoerland. Het bodemprofiel bestaat in de ondergrond uit keileem en het maaiveld van het perceel ligt nagenoeg vlak. Niet logisch voor een vloeiweide en door de informanten is verteld dat het perceel in hun jeugd de hele winter onder water stond en wel met zo'n 35 cm water.

Tip: GROOT Wateren een OASE van WELDAAD

Dit boek verscheen in september 2021 en gaat vooral over de laatste 200 jaar van het dorp Wateren ter hoogte van de kruising van de weg Doldersum-Appelscha en de weg Elsloo-Diever. Door onderzoek van dit gebied is geprobeerd een aantal vragen te beantwoorden. Vragen zoals waar is leem opgegraven voor de steenbakkerij van de Maatschappij van Weldadigheid in 1823 en waar stond de steenoven en welke gebouwen zijn ermee gerealiseerd met de ter plekke gebakken stenen? Ook is gekeken naar het mysterieuze plateau ten Westen van de Huenderweg/Vledder AA. In het boek zijn vele unieke kaarten en foto's opgenomen en als extra een wandelkaart met uitleg door het onderzochte gebied. Het boek kost € 7,50 bestellen bij hanssalverda@hetnet.nl

Pixabay, Alexas Fotos

Redactie De Adder zoekt versterking

Vacature

Wie wil helpen bij het maken van De Adder. De redactie is nu met zijn vijven. We vergaderen het laatste anderhalf jaar voornamelijk op afstand, maar we spreken ook wel af in de natuur. De Adder wordt sinds 2021 digitaal opgemaakt via Editoo.

Wie ben jij:

- Je houdt ervan om op onderzoek uit te gaan, te schrijven, foto's te verzamelen, door te vragen, de natuur in te gaan
- Je bent een samenwerker en kunt ook goed zelfstandig aan de slag
- Je bent digitaal vaardig en je vindt het leuk om op de computer iets te maken
- Je hebt 2 x per jaar tijd om De Adder te maken (per keer ongeveer: 3 x vergaderen, 3 stukken schrijven, foto's verzamelen en meehelpen bij de eindredactie)

Stuur een mailtje aan redactie@ivn-westerveld.nl onder vermelding van 'redactie Adder', of een Whatsapp aan 06-54985322.

Column

AUTEUR: PAUL GOLS

De archeologische rijkdom van de gemeente Westerveld; Een reis door de geschiedenis en het landschap van Zuid-west-Drenthe, door Sake W.Jager, 2014. Boekenserie

Het archeologieboek, dat de bekende archeoloog Sake Jager over de gemeente Westerveld publiceerde, verscheen in 2014, alweer een aantal jaren geleden. Sake heeft iets met deze omgeving. In 2009 verscheen van hem het boek over de 'Archeologie van de Stellingwerven'. Hij is dan ook geboren in het Stellingwerfse Oosterwolde.

Aansprekend

Als geïnteresseerde amateur in de geschiedenis, het landschap en de archeologie viel het boek over de Stellingwerven me wat tegen. Ik vond het fragmentarisch en vooral een boek van een klassieke archeoloog, platgezegd, over vuurstenen, hunebedden, grafheuvels, raatakkers en vroege kolonisatie van het gebied. Ik miste in de historie minder ver weg liggende invalshoeken over dorpen en landschap. (Ik had toen de landschapsbenadering van Theo Spek nog niet ontdekt.). Met deze leeservaring in het achterhoofd kocht ik, wat terughoudend, enkele jaren geleden het boek over de gemeente Westerveld. De terughoudendheid liet ik al snel los. Het boek was veel moderner, zowel door vormgeving met kleur en kaarten, als door de keuze van aansprekende thema's.

Inhoud

Het behandelt de invloed van de ijstijden op ons gebied en de mensen die in die tijden leefden. Daar blijft het niet bij, ook op de ons nu bekende locaties zoals Uffelte, Rheebruggen. Eigenlijk dezelfde thema's als in het boek over de Stellingwerven, maar dan voor een leek en amateur veel toegankelijker geschreven. Met (mij) aansprekende onderwerpen zoals veenwegen, karrensporen in bos en hei, landweren, en de bisschop en Kalteren.

Persoonlijke verwachtingen

Sake is in het boek veel meer over de grens gegaan van de archeoloog, die zich vooral richt op het verleden waarin nog geen geschreven geschiedenis was, naar ook de middeleeuwen, waarover we over geschreven geschiedenis beschikken. Het maakt zijn boek rijker en de titel 'de archeologische rijkdom van de gemeente', maakt hij in mijn ogen meer dan waar. Bij het schrijven van deze column beseft ik opnieuw hoe persoonlijk interesses zijn en daardoor ook verwachtingen, die je aan informatie van anderen stelt. De gemeente Westerveld, maakte een aantal jaren geleden een beleidskaart voor de archeologische verwachtingen voor gebieden in de gemeente. (zie de website van de gemeente). Deze kunnen hoog of laag zijn en betekenen dat je er wel of niet mag graven en bouwen zonder eerst bodemonderzoek te verrichten. Ik stelde naar aanleiding hiervan bij de gemeente de vraag wanneer iets onder archeologie valt en wanneer het historie is (de tijd van de geschreven geschiedenis.) Het antwoord luidde dat alles onder de grond archeologie was en wat daar boven lag historisch was. Het leek me wat kort door de bocht. Gelukkig behandelt Sake Jager als archeoloog ook de historie, zoals karrensporen.

1			2	3				4		5	6		7	8	9	10		11	12
			13					14					15						
16	17	18			19								20					21	
22				23						24	25	26							
27			28			29			30	31			32		33		34		35
36					37				38								39		
40			41	42		43	44	45					46				47		
		48		49						50	51	52			53				
	54								55		56			57			58		59
60						61	62			63						64			
65				66					67							68			
	69	70	71				72	73				74				75		76	
	77						78							79	80		81		
	82						83				84		85						
86				87			88				89								90
			91							92			93						
94		95				96			97							98		99	
100						101		102		103		104						105	
			106	107	108													109	
110										111									

Horizontaal

1.Historische periode uit de prehistorie, 5.Middeleeuwse opslagplaats voor o.a. graan, 11.Straling van de zon, 13. En omstreken (afk.), 14.Vethoudende vloestof, 15.Peilinglijn dwars op een rivier, 16.Voorhistorisch tijdperk, waarin mensen gebruik maakten van stenen werktuigen, 20.Kleinigheid, 21.Romeins getal, 22.Soort, 23.Ad interim (afk.), 24.Nauw, 27. Alles, 28.Arrenslee, 29.Oorspronkelijke benaming voor stromend water, voor bijvoorbeeld een beek, 30.Tijdens de ijstijd, met het landijs meegeschoven stenen vanuit Scandinavië, 36.Nieuw, 38. Zoogdier, 39.Tijdperk, 40.Dyne (afk.) (krachtseenheid), 41.Door landijs opgestuwde grond, 46.Pot met as van overledene, 47.Wat reed er over een karrenspoor? 49.Dwarsliggers voor rails, 50.Oud merk schoonmaakmiddel; Bundel van 104 of 120 stro of hout, 53 Voorzetsel, 54.Groningen (afk.), 56.Compagnon (afk.), 60.Cultuur van de hunebedbouwers, 65. Ander woord voor vader, 66.Muziekband uit het verleden, 67.In oprichting (afk.), 68.United Nations (afk.), 69.Mooi (ironisch), 72.Oud dorp in Drenthe, 74.Zot; Dwaas, 75.Grondsoort met gedeeltelijk vergane of verkoolde resten van organisch materiaal, met een hoog vochtgehalte, 77.Zangvogel met kuif; Inham, 78. . . . aarde, 79.Sub voce (afk.), 81.Een stro, 82.Oorspronkelijke benaming, voor stromend water, 83.100 m2, 85.Harde objecten in of op de grond, 86.Langgerekte hoogte in het landschap, 88.Diepte of laagte, komvormig, 89.Loofboom, meervoud, 91.Niet altijd vrede, ook wel eens een . . . , 92.Voorzetsel, 93. Oorspronkelijke benaming voor stromend water, 94. Drinkgerei, vondst uit de Oudheid, 96. Naam van Bijbelse berg, 98. Kip,100.Iep; Voorhistorische amfibiesoort, 101.Oudheidkunde, 105.Romeins getal, 106.Laaggelegen gedeelte, tussen bergen, 109.Gecastreerde stier, 110.Laatste periode van de prehistorie, 111.Periode waarin het Noordelijk halfronnd grotendeels bedekt was met ijs.

Verticaal

1.Buitenrand van het bos, 2.Tegenovergestelde van ja, 3.Echolocatie van walvissen voor het vinden van de weg en prooi, 4.Groot soort duif die vroeger op eiland Mauritius leefde, 5.Plekken waar bewijs van menselijke activiteiten uit het verleden aanwezig zijn, 6.Prehistorisch era (afk.), 7.Grond behorend bij huis; terrein; gebied, 8.Wat reed er over een karrenspoor? 9.Water (Frans), 10.Mollengang, 12.Huid, 17.Geen dialecten maar , 18.Hoog bouwland, ooit gemeenschappelijk dorpsbezit, 19.Toon in de toonladder, 21.Drassig land, 25.Onachte vondst, 26.Groningen (afk.), 30.Zaliger (afk.), 31.Wettelijke Aansprakelijkheid (afk.), 32.Engels woord voor griep, 33.Woon/-verblijfplek van stokken en doek, 34.Achterste deel van de hals, 35.Zot; Dwaas, 37.Prehistorisch werktuig, 42.Andere afkorting van tuberculose, 43.Persoonlijk voornaamwoord, 44.Westerlengte (afk.), 45.Overblijfsel van verbranding; Spil, Middellijn, 48.100 m2, 51.Engels woord voor ijs, 52.Door gletsjer meegevoerde stenen en gruis, 54.Hoogte op grafplek, 55.Harde onderlaag met stenen en gruis uit het diluviale tijdperk, 57.Steen waarmee je door ermee te slaan vonken krijgt, 58.Prehistorische begraafplaats, 59.Scheidingslijn, 60.Territoriale Verdediging (afk.), 61.Laagtij, 62.Prehistorische vierkante omwalde akker, (onderdeel van een patroon), 63.Delfstof; Groente, 64. Begrip voor kwaliteit en veiligheid in de technische wereld, 66.Oorspronkelijke benaming voor stromend water, 70.Programma van RTV Drenthe, 71.Amsterdams Peil (afk.), 73.Naam van Romeins keizer, 76.Oen, maar de klinkers omgewisseld, 80.Klein meertje op (Pleistocene) zandgronden, met wisselende waterstand, 84.(Lage) heuvel met een lensvormige ijskern in tijden van permafrost, 85.Ander woord voor spade, 87.IJzerhoudende grond, 90.Gevonden object, 91.Toon van de toonladder, 94.Bakenton, 95.Kilometer (afk.), 96.Bronstijd kwam . . steentijd, 97.Oude hoeve (afk.), 98.Dapper mens, 99.Europese Monetaire Overeenkomst (afk.), 102.Afkorting van codex (handschrift), 103.Naam van een eekhoorn uit een boek van vroeger, 104.Struiktuur van zand, 106.Lidwoord, 107. Arrenslee, 108.Luitenant (afk.)

Archeologie rond Lhee

AUTEUR: GUIDO NIJLAND

In november 2017 zijn we met een groepje begonnen met grondboringen rond Lhee om te weten te komen hoever Lhee was overstoven in de tijd van de grote verstuiwingen in Drenthe 18e en 19e eeuw. Dit bleek mee te vallen. Slechts een klein deel van het dorp heeft last gehad van het stuifzand. Maar we ontdekten wel andere interessante zaken.

Houtskoolmeiler

Zo bleek er onder 3 meter stuifzand geroerde grond te liggen met zichtbare plaggenstructuur. Dit wijst op een grafheuvel. Daar in de buurt lag in het stuifzand een plek met een concentratie houtskool en ijzerslak wat wijst op de aanwezigheid van de resten van een oventje om ijzer uit brokken oer te smelten. Even verderop waren door andere al resten van een houtskoolmeiler gevonden. Afgelopen winter vonden we niet ver daar vandaan een tweede meiler van dezelfde omvang. Inmiddels was de houtskool gedateerd als omstreeks 6e 7e eeuw met C14 datering. Zo kom je steeds meer te weten. Een hulp daarbij waren ook de grondschattingsskaarten van de 16e eeuw van de essen. We hebben hulp gevraagd bij de interpretatie van onze boringen bij Prof. Waterbolk en toen die overleed bij prof. Theo Spek.

Verslavend raadselachtig

Een van de raadsels in Lhee was waarom Lhee niet bij een beekje lag. Lhee betekent namelijk watertje of helling. Nu ligt er in Lhee een ronde laagte middenin het dorpsdeel Zuid Lhee. Toen we daar gingen boren bleek dit na 60 cm

Foto: Guido Nijland

humeus zand meer dan 1,5 meter veen te bevatten. We hadden hier dus te maken met een pingoruïne! Deze was tijdens de vestiging van het dorp een helder meertje gevoed door een bron. Dit zou wel eens de reden kunnen zijn om hier omheen te gaan wonen. Het is verslavend om steeds nieuwe zaken tegen te komen en zo steeds meer te leren over de geschiedenis van een dorp.

Grafheuvel Boerdennen, foto: Jan Nijman

Activiteiten van IVN Westerveld najaar en winter 2021

Gidsen voor gidsen, foto: Adri van der Weyde

Activiteiten van IVN Jong tijdens Oktober Kindermaand bij Boslounge Spier, bloemstukjes maken, foto: Wima Talen

Activiteiten Oktober Kindermaand, maskers maken, foto: Wilma Talen

IVN jeugdbegeleiderscursus oktober-november 2021, ieder maakte een tekening van zichzelf als kind en versierde de belangrijk geachte delen met natuurlijke materialen, foto: Nelleke Jintes

Activiteiten Oktober Kindermaand, beestjes ontdekken, foto: Wilma Talen

Oktober Kindermaand, foto: Wilma Talen